

Пивоваров Василь,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри культурології,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1815-584X>

УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Актуальність. Для дотримання академічної доброчесності як у навчальному процесі, так і професійній діяльності постає питання мовленнєвої компетентності фахівців з права, яке набуває все більшої ваги. Невід'ємним складником освітнього процесу є практичні заняття, на яких здобувачі вищої освіти мають набувати навичок із застосовування теоретичних знань з мови на практиці, вдосконалювати важливі, потрібні фахові звички для подальшого використання у професійній діяльності.

Виклад основної частини. Мовленнєва компетентність – це вміння відповідно й істинно використовувати мову на практиці, послуговуватися при цьому мовними засобами виразності мовлення.

Вимоги до необхідності формування мовленнєвої компетентності визначено Національною рамкою кваліфікацій для кожного рівня кваліфікації [2].

Практичні заняття повинні мати позитивний вплив на мотивацію здобувачів вищої освіти. Вони дозволять підвищувати мовленнєву компетентність, відчувати результати своєї роботи, бачити реальне застосування знань і формування як мовних, так і комунікаційних навичок, що сприяє підвищенню інтересу до навчання. Крім того, можливість працювати в групах, обговорювати завдання з іншими здобувачами вищої освіти та знаходити рішення разом підвищує їх соціальні навички. Здобувачі, які регулярно і активно беруть участь у практичних заняттях, здебільшого демонструють кращі результати щодо формування мовленнєвої компетентності [4].

Роль викладача на практичних заняттях є пріоритетною. Він не лише передає знання і формує навички, але й організовує роботу, забезпечує безпеку під час виконання завдань та мотивує здобувачів вищої освіти до активної участі, спрямованої на формування мовленнєвої компетентності. Викладач повинен бути готовим до непередбачуваних ситуацій,

вирішення нових мовних вправ та кейсів з практичної діяльності правників, правоохоронців, суддів та ін.

Викликом для викладача є обмежений час на проведення практичних занять, тому формування плану практичних занять і таймінг освітнього процесу є підґрунтям для застосування особливих технологій навчання.

Оцінювання результатів навчання під час практичних занять може бути різним залежно від виду заняття, але що важливо враховувати – це рівень посилення мовленнєвої компетентності в цілому. Додатковим ефектом практичної підготовки є формування критичного мислення, креативності, саме комунікаційних навичок та вміння працювати в команді, що розвиває навички вирішення проблем, які впливають з реальних задач правових справ.

Використання сучасних ІТ-технологій може значно підвищити ефективність практичних занять, наприклад, через інтерактивні вправи. Виконання індивідуальних завдань дозволить викладачам краще визначати результативність роботи та надавати індивідуалізований зворотний зв'язок.

Прикладом ефективного практичного заняття для підвищення мовленнєвої компетентності правників може бути ділова гра за рольовою участю, наприклад, учасників судового процесу, максимально наближена до реальності через використання реальних публічних документів судів. Здобувачів вищої освіти імітують судовий процес, де кожен має свою роль – суддя, адвокат, обвинувачений тощо. Це не тільки розвиває правове мислення та розуміння правових процесів, але і формує навички використання мовних засобів виразності мовлення при публічному виступі, які мають бути сформовані на практичних заняттях.

Прикладом посилення формування мовленнєвої компетентності може бути рольова гра з правової етики – моделювання, наприклад, медіації і ведення перемовин. Здобувачі імітують перемовини між учасниками конфліктів із застосуванням медіатора.

Мовленнєва компетентність стосується не тільки української мови, але і іноземної. Для цього використовуються мовні практики – інтерв'ю з носіями іноземної мови через запрошених гостей, а в умовах дистанційного навчання з онлайн-співрозмовниками з різних країн. Така практика допомагає здобувачам вищої освіти покращити свої мовні знання та навички.

Такі практичні заняття розвивають комунікативні навички,

впевненість у використанні мови в реальних ситуаціях.

Випадком формування мовленнєвої компетентності майбутнього педагога у процесі вивчення української фразеології є розвідка Скрипник Н. І. [5], яка присвячена пошуку ефективних способів і засобів формування саме мовленнєвої компетентності майбутніх учителів-словесників. Дослідник вважає, що досліджувана проблема актуалізована часом і базується на новітніх засадах педагогічної освіти і спрямована на підготовку фахівців з високим рівнем професійної компетентності. Для удосконалення мовленнєвої компетентності здобувачів вищої освіти дослідником пропонується створити спеціальні освітні умови, що сприятимуть розкриттю професійно-мовленнєвого потенціалу здобувачів. Особлива увага при цьому відводиться оновленню підходів до викладання практичних занять, нестандартності розв'язання педагогічних завдань, професійному мовленню, гнучкості мислення та розвитку індивідуальної траєкторії навчання, зокрема, через врахування власного досвіду, що має бути спрямовано на увиразнення мовлення, тобто на удосконалення мовленнєвої компетентності. Дослідники фразеології підкреслюють, що доречно вжита в усному мовленні та в тексті фразеологічна одиниця здатна образно узагальнити сказане, інтенсифікувати мовлення, вплинути на заміну багатослівної побудови контенту.

Для правників використання фразеологізмів у мовленні створює асоціативні образи, символи, знаки, які є актуальними у професійній діяльності юристів, правоохоронців, суддів та ін.

Фразеологічний ряд української мови постійно змінюється конструкціями, зокрема, під час воєнного стану, які набувають стійкості, при цьому зберігають синтаксичні зв'язки й семантико-синтаксичні відношення між структурними елементами мови [5]. Творче використання фразеологічних одиниць у мовленні на практичних заняттях здобувачем вищої освіти, вільне володіння ними є складовою ефективного формування мовленнєвої компетентності в закладах вищої освіти.

Додатково ситуативні вправи, які використовуються на практичних заняттях, спрямовані на формування і вдосконалення комунікативних умінь як складових мовленнєвої компетентності і відповідають психологічним властивостям поетапного вироблення стійких умінь, створення установки і спрямованості мислення на певні мовні форми під час реального професійного спілкування [1]. В сучасних умовах поширення дистанційного навчання удосконалюються методи і форми

вишкілу української мови у закладах вищої освіти через використання сучасних комп'ютерних технологій в умовах навчального середовища, формування креативності майбутніх правників на практичних заняттях з української мови, пошук оптимальних засобів українськомовного навчання і самонавчання [1].

Зміни в судовій практиці воєнного часу також вимагають удосконалення мовленнєвої компетентності під час навчання і підвищення кваліфікації на практичних заняттях. Використанню української мови в практичній судовій діяльності приділяється особлива увага за нових обставин здійснення правосуддя, де важливого значення набуває мовленнєва компетентність як уміння фахово послугуватися мовними засобами для точності висловлення в судових справах. Удосконалення мовленнєвої компетентності на практичних заняттях в освітньому процесі при підготовці, зокрема, правоохоронців, має запобігти появі мовленнєвих неточностей, які можуть тягнути за собою певні порушення, зокрема, наприклад, в кримінальному процесі [6].

Академічне письмо є тим підґрунтям, на якому фахівці з права створюють фахові тексти, формують і викладають власні ідеї, аргументують, наводять переконливі докази, тобто долучаються до активного процесу формування мовленнєвої компетентності, що дозволить уникнути багатьох помилок у професійній сфері, сприятиме створенню якісного тексту, слугуватиме доказом високої фахової культури, загальної професійної підготовки. Незважаючи на те, що процес мовленнєвої досконалості є тривалим, потребує багато зусиль і часу, однак аргументованість, логічна побудова тексту, його довершеність, доказовість, дотримання як нової редакції Українського правопису загалом, так і норм мови, вимог культури мови дозволять досягти очікуваного результату в освітньому процесі [3].

Висновки. Практичні заняття спрямовані на вдосконалення мовленнєвої компетентності здобувачів вищої освіти. Для цього застосовуються різні форми організації освітнього процесу, сучасні ІТ-технології. Використання різних мовних засобів, зокрема, фразеологізмів, має посилити забарвленість мовних засобів правників при виконанні професійних обов'язків для уникнення неточностей і різночитань. Високий рівень мовленнєвої компетентності учасників судового процесу позитивно впливає стан не тільки судової системи, а в цілому права, діяльності правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Гордієнко О. А. Ситуативні вправи на заняттях з української мови за професійним спрямуванням як засіб формування ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти. *Психолого-педагогічні науки*. 2021. № 3. С. 74–82.
2. Пивоваров В. М. Компетентнісні комунікаційні вимоги національної рамки кваліфікацій та мовленнєве регулювання за Законом України Про вищу освіту. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*, 2015. № 52. С. 225–228.
3. Пивоваров, В. М. Мовленнєва компетентність фахівців у галузі права в академічному письмі. *Сучасна філологія: теорія та практика: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна філологія: теорія та практика»*. Київ : Нац. акад. СБУ, 2022. С. 19–24.
4. Практичні заняття . URL: <https://aisu.school/praktychni-zaniattia/#:~:text=%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D1%80%D1%96%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B8,%D1%81%D0%BB%D1%83%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86>.
5. Скрипник, Н. І. Формування мовленнєвої компетентності майбутнього педагога у процесі вивчення української фразеології. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім “Гельветика”, 2020. Т. 1. Вип. 13. С. 112–116.
6. Фівкін П. М., Пивоваров, В. М. Мовленнєва компетентність професійних рішень суддів під час воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024, 1: С. 659–664.

Приходько Віра,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української та іноземних мов,
Харківська державна академія фізичної культури,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3828-9121>